

the movement

*Samenwerken
voor duurzame ontwikkeling
in het onderwijs*

INSPIRATIEDOCUMENT VOOR HET VOORTGEZET ONDERWIJS

WEEK VAN DE

CIRCULAIRE ECONOMIE

7 t/m 12 FEB 2022

IN SAMENWERKING MET:

Welkom en leuk dat jullie ook meedoen aan de Week van de Circulaire Economie! Wij verheugen ons op de samenwerking en de activiteiten die hieruit zullen voortvloeien. Samen met gemeenten, bedrijven en scholen willen we jongeren inspireren om mee te bouwen aan een circulaire economie en een duurzame samenleving. Want in Friesland zetten we daar gezamenlijk hoog op in: we willen in 2025 bij dé koplopers van Europa horen!

Circulariteit in het Voortgezet Onderwijs

In het licht van de uitdagingen van de 21e eeuw krijgt duurzaamheid in het onderwijs steeds meer aandacht. Welke kennis en vaardigheden hebben leerlingen nodig de balans te vinden tussen een fijne, veilige en democratische samenleving, economische activiteit en de ecologische grenzen van onze planeet? En hoe kan het onderwijs leerlingen actief betrekken bij duurzaamheidsvraagstukken zoals omtrent biodiversiteit, klimaat, energie, voedsel en afval? De transitie naar een duurzame toekomst vereist dat we op een andere manier leren nadenken over onze relatie met de omgeving en met elkaar. Daarbij horen ook andere waarden. Zoals het veranderen van competitie en individualisme naar empathie en samenwerken, en van een focus op efficiëntie naar meer oog voor rechtvaardigheid. Daarnaast zijn er vele sectoren, bijvoorbeeld in de bouw en installatie, die met vernieuwende technieken en principes aan de slag zijn en verwachten dat de jonge generatie hier mee bekend is. Onderwijs speelt dus een belangrijke rol!

Ieder in zijn kracht

Van VMBO tot VWO, elke leerling kan op een eigen manier een bijdrage leveren. Door kritisch na te denken over het huidige economische systeem, door technische skills toe te passen om grondstoffen te hergebruiken en kringlopen te sluiten, door organisatorisch talent in te zetten om directe veranderingen door te voeren in de school, of door creativiteit te gebruiken bij het verbeelden van een duurzame toekomst met bijvoorbeeld kunst en muziek. Naast dat dit bewustzijn en gedragsverandering rondom duurzaamheid bevordert, zorgt het er ook voor dat de leerling zich meer verbonden gaat voelen met de maatschappij, met de omgeving en met elkaar.

De Week van de Circulaire Economie

Maar wat kun je hier als school of docent nu concreet mee? Welke initiatieven kunnen leiden tot de verankering van duurzaamheid in het onderwijs? Met dit document willen we inspiratie geven, van kleine projecten tot meer structurele aanpassingen, om direct mee aan de slag te gaan in de klas.

Tijdens de Week van de Circulaire Economie in februari is er elk jaar volop aandacht voor de circulaire economie. Bedrijven en organisaties uit heel Nederland zetten hun deuren open en laten zien hoe zij bezig zijn met de transitie naar een circulaire economie en duurzame maatschappij. In 2020 gaven 25 ondernemers een week lang workshops aan 250 basisschoolleerlingen uit Leeuwarden.

Vorig jaar werden er in Friesland meer dan 20 evenementen georganiseerd voor ondernemers, overheid, onderwijs en inwoners, en bereikten we een vertienvoudigd aantal jongeren. Dit jaar willen we dit weer exponentieel laten groeien. De Week van de Circulaire Economie, dit jaar van 7 tot en met 11 februari is dan ook een mooie gelegenheid om een start te maken met duurzaamheid in de klas. Of, als jullie hier al druk mee bezig zijn, te laten zien wat er gebeurt. Inspireren, leren en doen!

- 3 Inleiding
- 4 Het Friese verhaal
- 5 Circulaire economie: een korte introductie
- 6 Voor scholieren
- 12 Voor docenten
- 15 En verder... of heb je nog vragen?

Colofon

Dit document werd opgesteld door Ellis Mourits en Lina Al Najar, in opdracht van vereniging Circulair Friesland, Spark the Movement, Provincie Friesland en Gemeente Leeuwarden. Hieraan werkten mee: collega's van het Ulbe van Houten College en het Aansluitingsnetwerk VO-HO.

In samenwerking met:

Het Friese verhaal

Circulaire stempel route: dwars door het Friese landschap

Op 15 januari 1909 is de Koninklijke Vereniging De Friesche Elf Steden opgericht en hetzelfde jaar vond de eerste officiële 11-stedentocht plaats. In de afgelopen eeuw is de tocht wel 15 keer gereden, voor het laatst in 1997. Dat is nu 24 jaar geleden. De KNMI geeft aan dat door klimaatverandering wordt de kans op een strenge winter steeds kleiner¹. En daarmee ook de kans op een elfstedentocht. Deze realisatie kwam vorig jaar, het weekend na de Week van de Circulaire Economie 2021, toen we massaal ons werk en verplichtingen lieten vallen om het ijs op te gaan, hard binnen. Wat als we deze winterse pret over tien jaar niet meer kunnen ervaren? Wat als onze (klein)kinderen nooit de kans krijgen op de Friese wateren te schaatsen? Wat als afgelopen jaar de laatste keer is geweest?

Tijdens de Week van de Circulaire Economie in februari 2022 gaan we met elkaar zorgen dat we de winter terugbrengen. De tijd dringt. En alhoewel het complex en ingrijpend is, zijn wij ervan overtuigd dat de transitie naar een circulaire economie en duurzame samenleving kan en moet. En dat dit ook nog eens hartstikke interessant en spannend is. Alleen door te doen, zetten we verandering in gang. Ieder project, iedere innovatie, iedere stap richting duurzaamheid is een stempel op 'onze' Elfsteden Kaart. Al deze stempels vormen samen de route naar de circulaire economie, en dus naar een Elfstedentocht. Wie doet er mee? Waarlangs leidt deze route en wie zijn de wedstrijdrijders? En allerbelangrijkst... hoe snel kunnen we hem rijden?

Doe mee! Maak jullie school een stempelplaats op de circulaire route en de leerlingen de wedstrijdrijders!

¹ Zie <https://www.knmi.nl/kennis-en-datacentrum/achtergrond/kans-op-elfstedentocht-in-een-veranderend-klimaat>

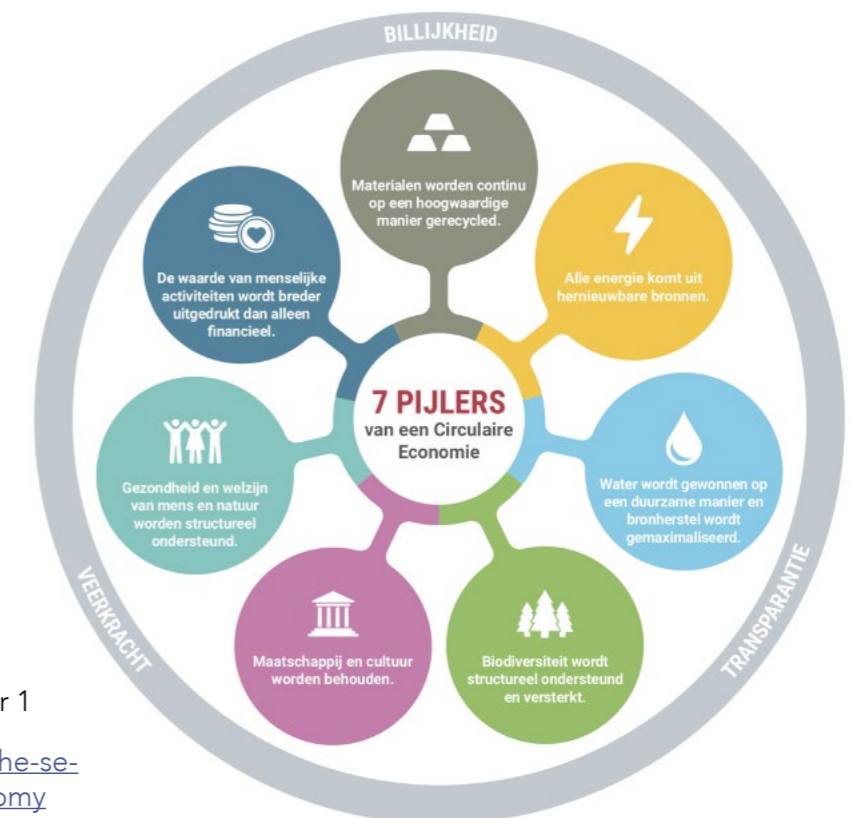
Circulaire economie: een korte introductie

Wat is de circulaire economie precies en waarom zijn we er zo mee bezig?

Een ander woord voor circulaire economie is de gezond verstand economie. Deze tijd laat ons zien dat de manier van werken en geld verdienen zoals we dat gewend waren wordt ingehaald door allerlei sociale en ecologische problemen. De 17 Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN) laten precies zien welke problemen dat zijn en hoe we ze kunnen oplossen. Om deze doelen te realiseren moeten we op een andere manier ons 'huishoudboekje' gaan bijhouden.

Naast de manier waarop we met materialen en grondstoffen omgaan, moeten we ook nadenken over ons water- energieverbruik, over het optimaliseren van onze zorg voor biodiversiteit, onze gezondheid en onze sociale omgeving. Dat betekent dat geld niet gezien moet worden als een doel, maar als een economisch middel om bovenstaande kenmerken te realiseren (zie figuur 1).

Het onderwijsprogramma van Circulair Friesland stimuleert scholen om duurzaam doen en denken in de genen van het onderwijs te krijgen. Dit doen zij met hulp van de Whole School Approach (WSA) to Sustainability ([zie website](#)). Curriculum, didactiek en bedrijfsvoering zijn afgestemd op de 17 doelen. SPARK the Movement helpt bij deskundigheidsbevordering en het opbouwen van netwerken met duurzame koplopers in de buurt van de school.

Figuur 1

Bron: www.metabolic.nl/news/the-seven-pillars-of-the-circular-economy

Bewustwording

TEST JE KENNIS

[Voetafdruktest](#)

30 min
Alle niveaus

Earth Overshoot Day is de datum waarop wij als mensen alle natuurlijke grondstoffen hebben gebruikt die de aarde in één jaar kan produceren. Bekende voorbeelden zijn grondstoffen zoals hout, of voedsel zoals vis, maar ook drinkwater en mineralen vallen hieronder. Elk jaar is de Earth Overshoot Day op een vroegere datum dan het jaar daarvoor, omdat onze ecologische voetafdruk te groot is. Door leerlingen de voetafdruk test te laten doen krijgen ze inzicht in hun gedrag en de invloed daarvan op onze planeet.

[KAHOOT](#)

10 min
Alle niveaus

Begin elke dag van de Week van de Circulaire Economie met een duurzame Kahoot. Je kunt ze zelf opstellen of bijvoorbeeld die van Greenpeace gebruiken.

[Digibordlessen](#)

20 - 60 min
Onderbouw

Met de 17 digibordlessen inclusief korte opdrachten van *17 Doelen die je deelt*, kunnen leerlingen op een laagdrempelige manier kennismaken met de 17 Sustainable Development Goals.

VIDEO'S, FILMS & DOCUMENTAIRES

Laat een (korte) film zien tijdens de (economie)les om na afloop te bespreken. Bijvoorbeeld:

[Seven Ways to Think Like a 21st Century Economist](#)

8 x 2 min
Bovenbouw

In deze reeks van korte animatievideo's wordt haarscherp uitgelegd waarom het huidige economische denken onhoudbaar is, en wat de basisprincipes zijn van nieuw economisch denken dat past bij de uitdagingen van de 21e eeuw.

[The True Costs](#)

92 min
Bovenbouw

Een schokkende documentaire film over iets wat wij allemaal kopen en dragen: kleding. De film laat zien wat de gevolgen zijn van de fast-fashion kledingindustrie voor mens en milieu. Wie betaalt nu echt de prijs voor onze kleding? Deze film is een goede aanleiding om vervolgens een kledingruil te organiseren op school.

[Nederland van Boven](#)

20 x ca. 30 min
Alle niveaus

In deze serie wordt Nederland getoond vanuit helikopters, luchtballonnen en vliegtuigen. Dit bijzondere perspectief maakt zichtbaar hoe wij ons land en leven hebben ingericht. Thema's als afval, bouw, water, transport en natuur komen voorbij. Daarbij komt de vraag op of dit allemaal wel zo vanzelfsprekend is.

[De ontgroeiers](#)

65 min
Bovenbouw

Deze aflevering van Tegenlicht zet grote vraagtekens bij de aanname dat economische groei noodzakelijk is. Niet alleen worden de gevolgen van een focus op constante groei duidelijk, ook komen ondernemers, economen en jongeren aan het woord over alternatieven voor het huidige economische denken en handelen.

[TED - The surprising thing I learned sailing solo around the world](#)

17 min
Alle niveaus

De Ellen MacArthur Foundation is een wereldwijd erkend kennisplatform voor de circulaire economie. In deze TED Talk vertelt de oprichtster hoe een solozeiltocht rond de wereld haar bewust maakte van de eindigheid van grondstoffen. Ontzettend spannend, inspirerend en verontrustend tegelijk. Het is mooie introductie om vervolgens op de website van de foundation op onderzoek uit te gaan naar thema's en uitdagingen rondom de circulaire economie.

CHALLENGES, SIMULATIES EN OPDRACHTEN

Challenges, simulaties en opdrachten zijn een leuke manier om leerlingen uit te dagen en net wat meer aan het denken te zetten. Op het gebied van duurzaamheid zijn er meerdere ontwikkeld:

De Energie(r)evolutie	135 min Alle niveaus	Een simulatiespel waarin leerlingen in de rol kruipen van verschillende belanghebbenden rondom de energietransitie .
IKcircuLEER	Verschillend VMBO	De lespakketten van IKcircuLEER gaan allemaal over de circulaire economie en zijn vooral gericht op praktische skills! Ze zijn te gebruiken als thematische reeks voor profiel- of keuzevakken, maar ook los voor een project of als aanvulling op ander lesmateriaal.
Plastic Soup Foundation	135 min Alle niveaus	Deze uitdagende challenges laten de leerlingen dieper nadenken over het plastic probleem en zetten meteen aan tot actie.
You've Got the Power	2 - 3 uur Bovenbouw havo/vwo	Een spel over de energietransitie waarin verschillende teams in de klas tegen elkaar én met elkaar strijden.
Biomimicry Challenge Lespakket: De Wilde Stad	10 - 15 uur Bovenbouw havo/vwo	Wat kunnen we leren van de natuur over energie, afval, transport en voedsel? In de challenges en opdrachten van Biomimicry kom je erachter dat de natuur een inspiratiebron voor duurzame oplossingen is. Leerlingen gaan aan de slag met het biomimicry-concept en voeren hun eigen onderzoek uit. Leuke module voor tijdens de biologieles!

Inspiratie

Workshop OF een gastcollege van een bedrijf

2 uur
Alle niveaus

Nodig een innovatief, circulair bedrijf uit de regio uit voor een workshop of gastcollege.

Bijvoorbeeld een van de volgende ►

[FryslânFungies](#)

FryslânFungies kweken **champignons op koffiedik**. Neem contact met ze op voor een workshop of gastles, of ga zelf aan de slag met hun speciaal ontworpen lespakket.

[Omrin](#)

Omrin is **hét afvalverwerkingsbedrijf van het noorden**. Behalve ons afval ophalen zijn ze innovatief bezig met hergebruik en recycling.

- Ga met de leerlingen langs voor een rondleiding bij de Recycle Boulevard met een circulaire werkplaats, upcycle atelier, restyle atelier en nog meer. Ze zullen versteld staan van hoeveel je wel niet met 'afval' kan.
- Neem contact op met Pieter Bleeker, afvaladviseur en gastdocent van Omrin, via mail: pbleeker@omrin.nl. Hij beschikt onder meer over een aantal VR-brillen waardoor de circulaire economie inzichtelijk wordt.

[Loofy's](#)

Loofy's verkoopt **plasticvrije, circulaire cosmetica producten**.

[Bøckers](#)

Bøckers maakt **hippe tassen van reclaimedoeken**.

[Stadshout Leeuwarden](#)

Stadshout Leeuwarden **redt gekapte bomen van de versnipperaar** door ze een tweede leven te geven. Ze geven ook workshops en gastlessen over circulariteit, bomen, hout en sociaal ondernemen.

De lokale fietsenmaker!

Een cursus fiets repareren is niet alleen heel handig maar laat ook nog eens zien dat **hergebruik en reparatie** niet moeilijk hoeft te zijn! Sterker nog, circulaire bedrijven zoals de fietsenmaker of kledingmaker bestaan al eeuwenlang.

Gastcollege van een student/vervolgopleiding

1,5 uur
Alle niveaus

Nodig een student uit voor een gastcollege over hoe zij in hun opleiding met duurzaamheid en circulariteit bezig zijn. Alle mbo's, hbo's en de universiteit in Friesland hebben duurzaam doen en denken omarmd in hun visie en in hun opleidingen. Hieronder een kleine greep. ►

[Circular Plastics](#)

NHL Stenden
joyce.rotman@nhlstenden.com

[Global Responsibility & Leadership](#)

Campus RUG Fryslân
i.w.visser@rug.nl

[Design, Ambacht en Fashion](#)

Friesland College
k.zagers@fcroc.nl

[Circulaire bouw](#)

Friese Poort
jvbruggen@rocfriesepoort.nl

[Minor International Business & Natural Resources](#)

Van Hall Larenstein
pauline.drost@hvhl.nl

[Milieukunde](#)

Van Hall Larenstein
korrie.hoekstra@hvhl.nl

[Circulair Dierenverblijf](#)

Aeres
c.vanvilsteren@aeres.nl

[Clothes swap](#)

Een **kledingruil** is simpel te organiseren, gegarandeerd een succes en helemaal circulair! Laat de scholieren zich verdiepen in de vervuilende impact van de kledingindustrie om vervolgens een kledingruil te organiseren voor de hele school/klas. De Green Office van Campus Fryslân heeft hier veel ervaring mee, dus stuur ze vooral een berichtje, cfgreenoffice@rug.nl

[Stadswandeling door Leeuwarden](#)

Laat de leerlingen de **Krioel-route** lopen door de binnenstad van Leeuwarden. Wat valt hen op in deze winkels/restaurants? Hoe zijn de ze bezig met duurzaamheid?

Verankering

Aan de slag binnen eigen school

Zet de scholieren aan het denken over circulariteit binnen de eigen school en laat ze los gaan met creatieve ideeën! Belangrijk: zorg ervoor dat deze ideeën ook echt uitgevoerd worden, in de vorm van een verdiepend project of campagne bijvoorbeeld. Dit draagt bij aan een groter verantwoordelijkheidsgevoel bij de leerling en aan verduurzaming van de school, win-win. Ga bijvoorbeeld aan de slag met o.a.:

Afvalstromen

Welke afvalstromen zijn er allemaal in de school? Wat gebeurt er met dit afval? Wat zouden we er (nog meer) mee kunnen? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat afval beter gescheiden wordt op school?

Duurzame kantine

Waar komt het eten uit de kantine vandaan? Hoeveel verpakkingsmateriaal wordt er gebruikt? Is de kantine duurzaam? Welke duurzame producten zouden jullie wel willen hebben in de kantine? En hoe kun je je medeleerlingen motiveren om voor de biologische en lokale opties te kiezen?

Energiebesparing

Waarvoor wordt er energie gebruikt in het schoolgebouw? Waar komt de energie vandaan? Wordt er ook energie verspilt? Hoe kunnen leerlingen en docenten ervoor zorgen dat er minder energie verspilt en verbruikt wordt? Gebruik bijvoorbeeld het materiaal van Energy Challenges om hier vorm aan te geven.

[SDG kompas](#)

Introduceer het SPARK SDG KOMPAS in alle klaslokalen. Met dit SDG Kompas kun je dagelijks aandacht besteden aan de SDG's. Welke doelen worden vaak besproken? En waar zou juist wel wat meer aandacht naar mogen gaan tijdens de lessen? Te bestellen via: redactie@sparkthemovement.nl

SDG impactmeter

In samenwerking met Vereniging Circulair Friesland, heeft SPARK the Movement een SDG impactmeter ontworpen voor basisscholen tijdens de SDG XXL Action weken, maar is voor iedereen te gebruiken. Deze is zo gemaakt, dat elk doel met 'Wat doen we al?' en 'Wat zouden we nog meer/beter willen doen?' op A4 af te drukken zijn. Deze kan je dan ophangen en als een meetlint naast elkaar. Download [hier](#) het bestand om zelf ermee aan de slag te gaan!

Inspiratie

[Kenniskaarten](#)

Om een betere indruk te krijgen van de circulaire economie en hoe het precies in elkaar zit, is het handig om gebruik te maken van kenniskaarten. Op de bijgevoegde website staat een **korte filmpje en een beknopte uitleg** over de circulaire economie met referenties die gebruikt kunnen worden voor verdere verdieping.

[Circulaire economie in Nederland](#)

Op de themasite opgericht door het Planbureau voor de Leefomgeving: **wat houdt circulaire economie in, hoe zit het in Nederland, verdienmodellen en een blik op de toekomst.**

[Kenniscentrum voor duurzaam ondernemen](#)

Op de online kenniscentrum voor duurzaam ondernemen wordt veel nieuws en informatie gedeeld over **initiatieven in de richting van duurzaam en circulair ondernemen**. Verder staat er een kopje voor **boeken over circulair ondernemen en duurzame innovatie**. De boeken zijn op verschillende kennisniveaus van beginner (Circulaire economie voor dummys) tot gevorderd (Mastering the Circular Economy). Genoeg keus voor iedereen!

[Inspiratiefilmpje](#)

In het filmpje *'We The People' for The Global Goals | Global Goals* wordt kort het belang uitgelegd van de circulaire/donut economie in samenhang met de **SDGs** (Sustainable Development Goals).

Documentaire: [Closing the Loop](#)

De documentaire gaat over de **cradle-to-cradle**, ofwel de circulaire economie door 5 belangrijke strategieën te verkennen om circulariteit te bereiken, namelijk: **reduce, reuse, recycle, renew** en **reinvent**. De documentaire is geheel **gratis te zien** op Youtube, Vimeo en Amazon Prime en ook ondertiteld in het Nederlands.

De documentaire is gemaakt door de bekroonde filmregisseur Graham Sheldon en gepresenteerd door global sustainability expert, Prof. Dr Wayne Visser.

Bewustwording

Om de circulaire economie en duurzaamheid zo goed mogelijk over te laten brengen, is het van belang om meer in het onderwerp te verdiepen. Zo hebben we onder dit kopje een paar belangrijke bronnen met toelichting onder elkaar gezet die verdere verdieping aanbieden.

Documentaire: [De financiering van de Circulaire Economie](#)

Het is niet altijd even makkelijk om gefinancierd te worden als ondernemer. In de [documentaire De Financiering van de Circulaire Economie](#) komen onder andere Stientje van Veldhoven (Staatssecretaris van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat), bankiers en circulaire ondernemers aan het woord. Zij spreken een gezamenlijke "call-to-action" uit en schetsen de problematiek rondom de funding gap voor de circulaire initiatieven.

Online cursussen

Tegenwoordig zijn er genoeg online cursussen op universitair niveau die je kan gebruiken om een (beginnend) expert te worden op een bepaald gebied. Zo kun je onder andere aan de [TU Delft](#) en [Universiteit Wageningen](#) een online cursus volgen over circulaire economie en kan je het beter toepassen op de lesmateriaal. Deze cursussen zijn vaak gratis te volgen en je kan een certificaat halen voor een (kleine) prijs. Op [www.edx.org](#) en [www.coursera.org](#) zijn nog meer cursussen te vinden van buitenlandse universiteiten, zoals Harvard.

Donut Economie van Kate Raworth

In het boek *Donut Economie (Doughnut Economics)* pleit de auteur Kate Raworth voor een economisch systeem waarin iedereen recht heeft op sociale voorspoed en niemand het recht heeft om het aardse ecosysteem te misbruiken voor eigen gewin. Er is ook [een filmpje](#) waarin kort wordt uitgelegd wat haar visie is. Ook [het boek](#) van haar *Donuteconomie In zeven stappen naar een economie voor de 21e eeuw* is zeker aan te raden.

Docenten voor scholieren

Om al deze nieuwe informatie te integreren in de lessen hebben wij dit onderstaande tabel samengevoegd. Hierin staan een aantal handige hulpbronnen met daarin talloze lesmateriaal, games en informatie waarmee leerlingen zich bezig kunnen houden met dit onderwerp.

[MBO Kennisbank](#)

De online kennisbank voor het MBO bevat veel onderwerpen en informatie die docenten kunnen gebruiken om toe te voegen aan het lesmateriaal om de leerlingen verder te laten ontwikkelen. Zo staan er ronduit 120 onderwerpen onderverdeeld in Planet, People en Profit waar de leerlingen over kunnen brainstormen. Dit lesmateriaal kan veranderd worden om beter aan te sluiten bij een andere niveau. Verder staan er ook inspiratie filmpjes, boeken en zelfs wedstrijden.

[Circular Classroom](#)

Een initiatief ontworpen om circulair denken te integreren in het voortgezet onderwijs in Finland. Op de website is er een ruim aanbod aan hulpbronnen over circulaire economie voor scholieren docenten om te gebruiken in de lessen. Zo zijn er verschillende modules inclusief werkboeken en handige video's op [hun YouTube-kanaal](#). Het materiaal is in het Engels dus erg geschikt voor tweetalig onderwijs.

[EcoCEO](#) - educatief spel (havo/vwo)

EcoCEO is een interactief en educatief spel voor de klas. Het vergroot het bewustzijn en draagt op een praktische en leuke manier kennis over met betrekking tot strategieën voor een circulaire economie en circulaire bedrijfsmodellen. Zo moeten de spelers keuzes maken wat betreft werknemers, grondstoffen en kapitaal. Verder bieden ze ook [lesmateriaal](#) aan voor in de klas.

[Ellen MacArthur Foundation](#) - lesmateriaal (havo/vwo)

Het Ellen MacArthur Foundation biedt voornamelijk **lesmateriaal aan om het curriculum te verbeteren** voor universitair onderwijs maar ze bieden ook relevante lesmateriaal aan voor de leeftijden 12 t/m 19 jaar. Zo zijn er op verschillende gebieden zoals kleding, voedsel en biodiversiteit algemene hulpmiddelen om gebruik van te maken.

En verder... of heb je nog vragen?

Houd de website van [Vereniging Circulair Friesland](#) en social media van [SPARK the Movement](#) goed in de gaten. Er zullen allerlei activiteiten georganiseerd worden door bedrijven en organisaties gedurende de Week van de Circulaire Economie. Wie weet zit er nog iets interessant tussen voor jullie als docenten of leerlingen.

Verder is het leuk als de georganiseerde activiteiten kort kunnen worden vastgelegd. Hiervoor vragen wij een foto met een korte beschrijving op te sturen naar linaalnajar1@gmail.com. Indien er toestemming voor is, kunnen we dit plaatsen in de [Eregalerij van Spark The Movement](#), tussen alle andere initiatieven! Uiteraard is het ook mogelijk om via de mail of website, contact op te nemen met ons indien er vragen zijn.

Handige websites voor nog meer inspiratie

[Toekomstbehendig](#)

Gids voor duurzaam onderwijs

Voor scholen

[Inspiratiepagina SPARK the Movement](#)

SPARK the Movement zet duurzame onderwijsactiviteiten van de regio Friesland op de kaart. Zo proberen ze de duurzame beweging in het onderwijs van Friesland zichtbaar te maken en ook als inspiratie voor elkaar binnen het onderwijs. Daarnaast vind je op de website verschillende onderwijshulpmiddelen voor alle onderwijsniveaus. De hulpmiddelen zijn afkomstig via andere bronnen of zijn zelf ontwikkeld door SPARK, neem gerust een kijkje op de website.

Voor scholieren, ouders en onderwijzers

[Whole School Approach](#)

De WSA is een integrale aanpak waarbij alle domeinen die van invloed zijn op het leren onder de loep worden genomen, om te zien hoe deze kunnen bijdragen aan de transitie richting een sociale en groene wereld. Op de site van de Coöperatie Leren voor Morgen is een basisdocument beschikbaar om jullie als team op weg te helpen. Dit document is er ook in het Engels.

Voor scholen

[Het Groene Kompas](#)
Ook in het Engels.

Een instrument om van duurzame innovatie een vast onderdeel te maken van een opleiding.

Voor het (V)MBO

Het Groene Kompas helpt teams om op een laagdrempelige manier met elkaar in gesprek te gaan over duurzame ontwikkeling.

[Eco-Schools](#)

Programma voor scholen die met leerlingen werk maken van duurzaam denken en doen.

Voor scholen

[Leren voor Morgen](#)

Een verzamelplaats voor allerlei initiatieven rondom duurzame ontwikkeling in het onderwijs. Inclusief nog heel veel meer inspiratie voor lesmateriaal.

Voor docenten
(havo/vwo)

[32 Lessen voor de Toekomst](#)

32 Lespakketten voor onder- en bovenbouw.

Voor docenten
(havo/vwo)